

односа између објекта и субјективног *задовољства* или *незадовољства*: касније ће се размотрити да је због тога могућ *укус*, јер није реч о пукој рецептивној сензацији, него укључује просуђивање и разумевање. Гадамер, нпр., сматра да је код Канта на делу *субјективирање естетике*, иако Кант заправо *превазилази* субјективирање наговештавањем принципа који ће се тек два века касније развити као појам *интерсубјективности*. Кант увиђа да су сва сазнања, тј. све представе које се путем свести доводе у везу са неким предметом су или опажаји или појмови: опажај је нека *појединачна* представа, а појам *општа* или *рефлектована* представа. Тек сазнање путем појмова назива се *мишљењем*, док је моћ суђења својака: *одређујућа* и *рефлектујућа*. Одређујућа моћ суђења иде *од онога што је опште ка ономе што је посебно*, а рефлектујућа моћ суђења *од онога што је посебно ка ономе што је опште*. Рефлектујућа моћ суђења може имати само *субјективно* важење, јер за њу оно што је опште (ка коме она од онога што је посебно иде даље) јесте само *емпиријска* општост.

Кант је, дакле, у *Критици чистог ума* одбацио идеју по којој естетика као критика може да постане науком, са чиме *Критика моћи суђења* неће бити у супротности, но то не значи да се одбацује и могућност *научног* објашњења феномена *укуса*, што трећа критика и нуди.

Најављујући завршетак *Критике практичног ума*, Кант у писму Шицу 25. јуна 1787. године каже како „мора да приступи раду на *Заснивању критике укуса*. Исте године, 18. децембра, Рајнхолду пише на који начин је замислио то дело: *критика укуса* је потребна како би се открили априорни принципи који су потпуно различити од оних који су нам до сада били познати. За моћ сазнања Кант налази априорне принципе у критици чистог (теоријског) ума, за моћ жудње у критици практичног ума, а за осећање задовољства и незадовољства испрва мисли да неће пронаћи априоран принцип, али откриће како је то ипак могуће Канту даје не сâмо осећај усхићености већ и „смисла остатка мог живота“!

1787. године Кант је, дакле, преокупиран конципирањем *критике укуса*, на коју му је указала властита *систематичност* – нашавши одговарајуће априорне принципе за теоријску и практичку сферу филозофије, трећи принцип се готово сâм искристалисао и то у форми *телеологије*. Иако Кант тврди да се *телеологија* појављује због систематичности његове *филозофије*, Касирер се не слаже са том тврдњом, него